

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ
ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивної медицини, здоров'я людини

Жарська Н. В.

ЛЕКЦІЯ 1

Вступ у дисципліну «Основи фізичної реабілітації»

з навчальної дисципліни

„ Основи фізичної реабілітації ”

для студентів спеціальності 017 Фізична культура і спорт

ОПП: «Фізкультурно-спортивна реабілітація»

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри спортивної медицини,

здоров'я людини

„31” серпня 2021 р. протокол № 1

Зав.каф _____ В. Будзин

Вступ у дисципліну «Основи реабілітації»

1. Поняття «реабілітація», її визначення та складові.
2. Історичні аспекти розвитку та становлення фізичної реабілітації.

1. Поняття «реабілітація», її визначення, складові

Термін реабілітація походить від латинського слова «**habilis**» - «здатність», «**rehabilis**» - «відновлення здатності»

Ще у 1946 р. К. Вінтер на I Конгресі з реабілітації хворих на туберкульоз, який відбувся у Вашингтоні- розглядає реабілітацію, як цілеспрямовану діяльність колективу в медичному, педагогічному, соціальному та економічному аспектах з метою збереження, відновлення і зміцнення здатності людини брати активну участь у суспільному житті

Комітет експертів з реабілітації ВООЗ (1980) - Реабілітація визначається як комбіноване і координоване застосування медичних, соціальних, педагогічних і професійних заходів з метою підготовки або перепідготовки індивідуума до оптимізації його працездатності

В Законі України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (від 2021, № 8, ст.59) зазначається, що реабілітація - комплекс заходів, що допомагають особі, яка зазнає або може зазнавати обмеження життєдіяльності, досягати та підтримувати оптимального рівня функціонування у її середовищі;

Завдання реабілітації :

функціональне відновлення (повне або компенсація при недостатньому чи відсутності відновлення)

- пристосування до повсякденного життя і праці
- залучення до трудового процесу
- диспансерний нагляд за особами, що пройшли реабілітацію

У системі реабілітації виділяють: реабілітацію у сфері охорони здоров'я, інші види реабілітації, визначені законодавством України. Одночасне проведення різних видів реабілітації є комплексною реабілітацією. У разі проведення комплексної реабілітації цілі різних видів реабілітації мають бути взаємоузгоджені.

Складовими загального процесу реабілітації є наступні її різновиди:

професійна – яка передбачає відновлення професійних навичок людини або навчання новим навичкам, які відповідають функціональним можливостям особи;

соціальна – яка забезпечує повернення людини до максимально активного життя у суспільстві, якомога повнішу її інтеграцію у всі сфери його життя;

медична – завданням якої є максимально можливе відновлення стану здоров'я осіб засобами традиційної і нетрадиційної медицини;

фізична реабілітація - це застосування фізичних вправ і природних чинників з профілактичною і лікувальною метою у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих і інвалідів.

Реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він включає широке коло заходів і видів діяльності, починаючи від більш основної та загальної реабілітації і до дій, спрямованих на досягнення кінцевої мети, наприклад, професійної реабілітації.

2. Історичні аспекти розвитку та становлення фізичної реабілітації.

На різних етапах становлення цієї спеціальності, цей термін мав різні значення, а саме: реабілітація, ЛФК, фізична реабілітація та фізична терапія.

У перекладі з латинської термін «реабілітація» означає відновлення. Вперше визначення реабілітації зробив Франц Йозеф Ріттер фон Бус у 1903 р. у книзі «Система загального догляду за бідними».

Поштовхом для розвитку реабілітації хворих стала перша світова війна, яка заподіяла шкоду здоров'ю тисяч людей. У 1917 році в США було вперше організована Асоціація з відновлювальної терапії. У 1925 -1926 в університетах Познані, Варшаві проводяться курси з теорії і практики лікувальної гімнастики і масажу.

Ще до початку Другої світової війни фахівців з фізичної реабілітації визнавали в США як рівноправних членів процесу лікування хворого, вони отримали соціальний захист, а у 1938 р. відбувся перший загальнонаціональний конгрес фізичних реабілітологів.

В колишньому СРСР з 1929 р. у наукову літературу й практику увійшов термін «лікувальна фізична культура» (ЛФК), замінивши такі вузькобіологічні терміни, як «мототерапія», «кінезитерапія», «ерготерапія», «міокінезотерапія», «лікарська гімнастика». У подальшому він набув статусу державного. У медичних інститутах та інститутах фізичної культури почали готувати фахівців за спеціальністю відповідно: лікар лікувальної фізичної культури, інструктор лікувальної фізичної культури .

В.В. Гориневський, І.М. Саркізов-Серазіні, І.А. Богашев видають у 1923 р. та у 1926 р. посібники з лікувального застосування фізичної культури. В.В. Гориневський був організатором і керівником першої у Радянському Союзі кафедри фізичного виховання у Самарському університеті, а І.М. Саркізов-Серазіні — першої кафедри лікувальної фізичної культури у Московському інституті фізичної культури .

В 1921 р. у Харкові організовано першого науково-дослідного інституту фізичної культури, що значно випередило створення аналогічного наукового закладу у Москві (1932). У 1924р. в Одесі Я.Й. Камінський видав книжку з лікувальної гімнастики і через три роки організував науково-дослідну лабораторію, що пізніше була перетворена на філію Українського інституту фізкультури. У 1932 р. Я.Й.Камінський почав вести курс лікувальної фізичної

культури у медичному інституті, який у 1934 р. реорганізувався у першу в Україні кафедру з цієї дисципліни. Продовжувачем його справи став академік О.Ю. Штеренгерц, автор понад тисячі наукових праць, який створив школу лікарів та методистів з лікувальної фізичної культури [7,8].

У 1935 р. І.М.Саркізов-Серазіні видав перший навчальний посібник для студентів з лікувальної фізичної культури.

Концепція реабілітації хворих та інвалідів в сучасному розумінні з'явилася в роки Другої світової війни в Англії і США.

Так, в США вже в 1945 р було 26 спеціальних навчальних закладів підготовки фахівців-реабітологів. Так, в Англії вже в 1944 році була створена Британська рада реабілітації інвалідів. У 1946 р в Нью-Йоркському медичному центрі «Bevellue» була організована служба реабілітації поранених і хворих «Rehabilitation Medicine Service». Після закінчення війни реабілітація у всіх країнах стає загальнодержавною проблемою.

У 1950 р соціально-економічний Рада ООН прийняла резолюцію «Соціальна реабілітація інвалідів», в якій йшлося про необхідність міжнародного планування і створення програм по реабілітації фізичних та повноцінних осіб. У 1958 році відбулось перше засідання Комітету експертів Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) з медичної реабілітації, на якому було наголошено про необхідність застосування реабілітації для зменшення негативних фізичних, психічних і соціальних захворювань.

У 1960 р. утворилася Міжнародна організація з реабілітації інвалідів, яка співпрацює з ООН, ВООЗ, Всесвітньою організацією праці, що охопила близько 60 країн з усіх континентів.

На I Всесвітньому конгресі з реабілітації у Нью – Йорку у 1960 р. та конгресах колишніх соцкраїн у Лейпцігу та Дрездені у 1958 та 1962 рр. обговорювалося питання про необхідність реабілітації не тільки інвалідів, а й осіб після різних захворювань і травм.

Протягом подальших років ВООЗ запровадила понад 40 програм, спрямованих на розв'язання різних проблем реабілітації. Близько 4000 організацій і установ у різних державах світу займаються питаннями та реалізацією медико-соціальної реабілітації інвалідів і хворих.

У республіках колишнього СРСР, у тому числі і на Україні, було чимало зроблено з відновного лікування, організації роботи та допомоги інвалідам і немічним. У 1961 р. при Раді наукових медичних товариств Міністерства охорони здоров'я СРСР створюється Всесоюзне науково-медичне товариство з ФК та ЛФК, а з 1979 воно перетворене Всесоюзне науково товариство з ЛФК, спортивної медицини та реабілітації.

У Києві в 1969 році відкривається науково-дослідний Інститут медичних проблем фізичної культури, який проіснував до 1986 року, а в 1993 році відновлений та реорганізований у Державний науково-дослідний Інститут проблем фізичної культури і спорту. У Київському Інституті удосконалення лікарів відкривається кафедра фізичної реабілітації і мануальної терапії, а в областях - реабілітаційні лікарні, центри та відділення.

В Україні в 1971 році відбувся пленум товариства терапевтів республіки, присвячений питанням реабілітації хворих з серцево-судинними захворюваннями Академік М.М. Амосов та проф. Я. А. Вендет (1969) після

операцій на серці, проф. В.Н. Дзяк (1970) при серцево-судинній патології, проф. Г.В. Карепов (1985) при травмах спинного мозку розробляють методи реабілітації цих хворих. Напрацьовуються санаторні засоби реабілітації у санаторіях України.

Починаючи з 1981 року, з розвитком реабілітаційного напрямку в охороні здоров'я, на базі кабінетів (відділень) ЛФК, масажу, механотерапії, фізіотерапії, голкорексфлексотерапії, мануальної терапії та інших, де застосовувались фізичні методи лікування, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я СРСР почали організовувати відділення відновного лікування.

Перші кроки до формування фізичної реабілітації як самостійної освітньо-професійної галузі в Україні почав здійснювати Львівський державний інститут фізичної культури (ЛДІФК). Саме тут розпочалася співпраця із Канадським агентством міжнародного розвитку (СІДА) за українсько-канадською програмою «Партнери в охороні здоров'я» і проектом «Реабілітаційна програма у Львові».

У 1993 році Міністерство молоді і спорту запропонувало організувати напрямок підготовки 0102 – «Фізичне виховання і спорт», спеціальність «Фізична реабілітація», кваліфікація 6.010200 – «Бакалавр фізичної реабілітації», «Викладач фізичної культури і спорту».

Підготовка фахівців з фізичної реабілітації розпочалася в Україні як педагогічна спеціальність у вищих навчальних закладах України фізкультурного профілю на базі кафедр лікувальної фізкультури у 1994–1995 рр. Протягом цього періоду відкрито спеціальності і створено або реорганізовано (з кафедр лікувальної фізкультури) кафедри з підготовки фахівців з фізичної реабілітації у ВНЗ III–IV рівнів акредитації. У 1994 році в Українському державному університеті фізичного виховання і спорту, а згодом – в інших фізкультурних інститутах України – кафедри ЛФК і лікарського контролю реорганізуються у кафедри фізичної реабілітації і спортивної медицини.].

У 1997 році інститут отримав від Міністерства освіти України ліцензію на право здійснення освітньої діяльності за спеціальністю 7.010202 «Фізична реабілітація». У цьому ж році була розроблена і затверджена професійно-кваліфікаційна характеристика «Спеціаліст з фізичної реабілітації».

У 1998 році за поданням інституту професія «Фахівець фізичної реабілітації» була внесена до Класифікатора професій України ДК 003:2005 під кодом 3226.

У 2005 році створено наукову спеціальність 24.00.03 «Фізична реабілітація» (постанова президії ВАК України від 11.05.2005 р.). Починаючи з 2007 р., було розширено напрям підготовки 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня: 6.010203 – бакалавр, 7.0410202 – спеціаліст, без зазначення спеціальності. З 2011 р. напрям підготовки перетворено на галузь знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», напрям підготовки 6.01203 «Здоров'я людини», спеціальність 7.01020302 «Фізична реабілітація».

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29.04.2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» спеціальність «Фізична

реабілітація” була перенесена з галузі знань 0102 “Фізичне виховання, спорт та здоров’я людини” до галузі знань 22 “Охорона здоров’я” під номером 227 “Фізична реабілітація” , що визначило новий напрям її розвитку в структурі підготовки фахівців галузі “Охорона здоров’я” в Україні.

Ще за рік до Класифікатора професій ДК 003:2010 внесено сучасну назву «Фізичний терапевт» (код 2229.2) (відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 10 серпня 2016 року № 1328 затверджено Зміну № 5 до Класифікатора професій ДК 003:2010).

У подальшому, до Постанови Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 року № 53 “ Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р. назву спеціальності 227 “Фізична реабілітація” галузі знань 22 “Охорона здоров’я” викладено в такій редакції – 227 “Фізична терапія, ерготерапія” галузі знань 22 “Охорона здоров’я”.

Рекомендована література

Основна:

1. Белікова НО. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров’язбережувальної діяльності: теорія та методика : монографія. – Київ : Козарі, 2012. – 584 с.
2. Єфіменко П. Б. Техніка і методика класичного масажу. – Харків : ОВС, 2007
3. Вакуленко Л. О. Лікувальний масаж / Л. О. Вакуленко, Д. В. Вакуленко, Г. В. Прилуцька. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2005. – 448 с.
4. Єфіменко П. Б. Техніка та методика класичного масажу : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / П. Б. Єфіменко. – 2-е вид., перероб. й доп. – Харків : ХНАДУ, 2013. – 296 с.
5. Загальна фізіотерапія та курортологія : підручник / Федорів Я.М. та ін. – Київ : Здоров’я, 2005. – 327 с.
6. Ісаєв Ю. О. Сегментарно-рефлекторний і точковий масаж у клінічній практиці / Ю.О. Ісаєв. – Київ : Здоров’я, 1993. – 320 с.
7. Куничев А. А. Лечебный массаж / А. А. Куничев. – Киев : Высшая школа, 1981. – 328 с.
8. Лікувальна фізична культура : підручник / В.С.Соколовський, Н.О.Романова, О.П.Юшковська. – Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 234 с.
9. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина : навч. вид. / за ред. В.В.Клапчука та Г.В.Дзяка. – Київ : Здоров’я 1995. – С. 103-137.
10. Лянной ЮО. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : теоретико-методичний аспект [монографія]: Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка; 2016. 566 с.
11. Марченко О. К. Фізична реабілітація хворих із травмами й захворюваннями нервової системи: навчальний посібник / О.К. Марченко. – Київ : Олімп. літ-ра, 2006. – 196 с.
12. Марченко О.К. Основы физической реабилитации : учеб. для студентов вузов / О.К.Марченко. – Киев : Олимпийская литература, 2012. – 196 с.

13. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підручник / В.М. Мухін. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 488 с.
14. Руденко Р. Масаж : навч. посіб. / Романна Руденко. – Львів : Сплайн, 2013. – 304 с.
15. Руденко Р. Спортивний масаж : навч.-метод. посіб. / Романна Руденко. – Вид. 2-є, допов. – Львів : Ліга-прес, 2009. – 160 с.

Допоміжна:

1. Бирюков А.А. Лечебный массаж : учебник / А. А. Бирюков. – Москва : Академия, 2004. – 368 с.
2. Бирюков А. А. Спортивный массаж : [учеб. для студ. высш. учеб. заведений] / А. А. Бирюков. – Москва : Академия, 2006. – 576 с.
3. Васичкин В. И. Методики массажа: 1200 способов массажа / В. И. Васичкин. – Москва : Комбине, 2001. – 307 с.
4. 2. Васичкин В. И. Сегментарный массаж / В. И. Васичкин. – Ростов на Дону : Феникс, 2008. – 312 с.
5. Використання природних лікувальних факторів в фізичній реабілітації : навч. посіб. / Н.Г.Волох, О.О.Черепок. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. – 133 с.
6. Гусаров И.И. Радонотерапия. – Москва : Медицина, 1994. – 160с.
7. Дубровский В. И. Лечебная физическая культура : учебник для студентов вузов. – Москва : Владос, 1998. – 608 с.
8. Курорты: Энциклопедический словарь. – Москва : Советская энциклопедия, 1983. – 592 с.
9. Лечебная физическая культура : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / С.Н.Попов, Н.М.Валеев, Т.С.Гарасева и др. ; Под ред. С.Н. Попова. – Москва : Академия, 2004. – 416 с.
10. Немедикаментозное лечение в клинике внутренних болезней /Под ред. проф. Л.А.Серебриной, проф. Н.Н.Сердюка, к.м.н. М.Е.Михно.- Киев: Здоров'я, 1995.- 524с.
11. Руководство по реабилитации больных с двигательными нарушениями / под ред. А.Н.Беловой, О.Н.Щепетовой. – Москва : Антидор, 1999. – Т. 2. – 648 с.
12. Физиотерапевтический справочник / под ред. проф. И.Н.Сосина.- Киев: Здоров'я, 2003.- 604с
13. Физическая реабилитация : учебник в 2-х т. / [С.Н.Попов, О.В.Козырева, М.М.Малашенко и др.] ; под ред. С.Н.Попова. – Москва : Академия, 2013. – Т. 1. – 288 с.
14. Физическая реабилитация : учебник / [С.Н.Попов, О.В.Козырева, М.М.Малашенко и др.] ; под ред. С. Н. Попова. – Москва : Академия, 2013. – Т. 2. – 304 с.
15. Фізична реабілітація : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Київ : Кондор, 2012. – 1162 с.
16. Фізична реабілітація у фізичному вихованні та спорті : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 66 с.
17. Лікувальний масаж : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 14 с.

18. Масаж : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 66 с.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Електронний каталог ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3w.ldufk.edu.ua/>
2. Електронний репозитарій ЛДУФК імені Івана Боберського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/>
3. Державний класифікатор України (Класифікатор професій ДК 003:2010). – Режим доступу: <https://buhgalter911.com/uk/spravochniki/klassifikatory/statisticheskie-klassifikatory/klasifikator-profesiy-kp950586.html>
4. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80. Соціальні послуги. – Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8453/8454/468515/>
5. Наказ МОЗ України «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я" від 07.11.2016 № 1171. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=0ADL33555D>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>